

comprehensive study of objects, phenomena of terminology processes. The article deals with specific features of terminology such as formation derived from Greek and Latin, stylistic neutrality, availability of abbreviations and others. Analyzing veterinary terminology in the composition of German, English and Ukrainian languages, we can note that in some cases one definition is used in all three languages, which greatly simplifies the understanding and translation process of industry texts. To solve the problems of terminology and translation terms it is found the peculiarities of veterinary vocabulary translation from German and English into Ukrainian. The main methods of veterinary vocabulary translation from German and English into Ukrainian are determined: transcoding, tracing, use of equivalent, descriptive translation. Since in one language may be one match, and in another – a number of synonymous, designating one concept or process, the prospects for further research can be carried out to establish the links between veterinary terms to provide adequate translation of veterinary professional texts.

Keywords: *veterinary vocabulary, term, equivalent, translation.*

УДК 811.161

ЛЕКСИЧНІ ЗАМІНИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ АГРАРНОГО СПРЯМУВАННЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АМЕЛІНА С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.Київ),

КАШПЕРСЬКА В. О., студентка магістратури Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

У статті розглянуто специфіку лексичних заміни в текстах аграрного спрямування у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Визначено основні види лексичних заміни у текстах аграрного спрямування. Вказано, що конкретизація і генералізація є найпоширенішими лексичними трансформаціями при перекладі галузевих текстів.

Ключові слова: *лексичні заміни, зовнішньоекономічна діяльність, переклад, трансформації, аграрна лексика.*

В статье рассмотрена специфика лексических замен в текстах аграрного направления в сфере внешнеэкономической деятельности. Определены основные виды лексических замен в текстах аграрного направления. Указано, что конкретизация и генерализация являются самыми распространенными лексическими трансформациями при переводе отраслевых текстов.

Ключевые слова: *лексические замены, внешнеэкономическая деятельность, перевод, трансформации, аграрная лексика.*

Сучасний світ став більш багатонаціональним і багатомовним, при цьому активізувався процес глобалізації та економічної конкуренції. Економічні перетворення, які відбуваються в Україні, мають за мету поступову інтеграцію українських підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків, з одного боку, і залучення іноземних підприємців до діяльності в Україні – з іншого. Значимість таких зв'язків у розвитку країн, у тому числі й України, постійно зростає. Зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної

інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства.

Формування ринкових відносин в аграрному секторі національної економіки та формування конкурентоспроможності аграрних підприємств неможливе без здійснення відповідних економічних реформ та включення України у світові інтеграційні процеси. Особлива роль при вирішенні цих проблем належить зовнішньоекономічній діяльності та вдосконаленню механізмів її регулювання. Відповідно розвиваються і процеси комунікації, які супроводжуються документообігом у різних сферах, зокрема, у галузі сільського господарства, що потребує перекладу.

Мета статті – розглянути лексичні заміни у німецькомовних текстах аграрного спрямування у сфері зовнішньоекономічної діяльності і особливості передачі німецьких аграрних термінів українською мовою.

Переклад – це засіб забезпечити можливість спілкування (комунікації) між людьми, що говорять на різних мовах. На значенні перекладу для забезпечення порозуміння між ними вказували багато дослідників, зокрема, Мамедов А.М. [4, с.40], Федоров А.В. [8, с.165] та ін.

Будь-який перекладач, який здійснює чи то письмовий, чи усний переклад для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, повинен дотримуватися таких основних принципів перекладу:

1. Досконало розуміти зміст тексту, що він перекладає, з урахуванням галузевої специфіки аграрного виробництва.

2. Володіти на високому рівні мовою, з якої перекладає, включаючи галузеву термінологію.

3. Не намагатись досягати адекватності перекладу текстів аграрного спрямування тільки шляхом перекладу слово в слово, бо інколи це можете спотворити зміст тексту і спричинити його нерозуміння.

4. Використовувати в перекладі загальноновживані форми мови, що стосується не тільки загальноновживаної, а й аграрної лексики.

5. Правильно «організовувати» слова у текст, викладений цільовою мовою.

Таким чином, для досягнення максимально адекватного перекладу кожен перекладач може використовувати перекладацькі трансформації. Комісаров В. Н. виділяє три основні групи перекладацьких трансформацій: лексичні, граматичні та лексико-граматичні [2, с.55].

Лексичні трансформації – це специфічні зміни лексичних елементів мови оригіналу з метою забезпечення адекватності перекладу. Вони використовуються тоді, коли словникові відповідники в мові перекладу або відсутні, або не зовсім точно передають семантичні, стилістичні та прагматичні характеристики перекладу.

Граматичні заміни – це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється в одиницю перекладу із іншим граматичним значенням. Л. С. Бархударов розрізняє такі види граматичних трансформацій: перестановки, заміни, додавання, опущення, які на практиці «в чистому вигляді» зустрічаються рідко, зазвичай вони поєднуються один із одним, приймаючи характер складних, комплексних трансформацій [1, с.145].

Перестановка – зміна розташування (порядку) мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Такими елементами є слова, словосполучення, головні і підрядні речення, а також цілі речення. Граматичні,

так само як і лексичні, трансформації нерідко вимагають внесення додаткових слів чи навпаки опущення яких-небудь елементів. Тому опущення і доповнення часто сполучаються з іншими видами граматичних трансформацій, найчастіше із заміною частин мови.

Під стилістичними трансформаціями, на думку Л. П. Науменко та А. Й. Гордєєвої, розуміють такі способи перекладу, за допомогою яких перекладач зміщує стилістичні акценти, нейтралізуючи або, навпаки, актуалізуючи відтінки значення, або ж адаптуючи мову перекладу до стилістичних норм. До стилістичних перекладацьких трансформацій належать: логізація, експресивізація, модернізація та архаїзація.

Обираючи той чи інший спосіб перекладу, перекладач, крім всіх інших обставин, керується і тими міркуваннями, що в чистому вигляді будь-який спосіб в реальному перекладацькому процесі діє дуже рідко: як правило, більшість складних текстів перекладаються з використанням різноманітних способів, один з яких є домінуючим і визначає характер відношень між вихідним текстом і перекладеним у цілому, умови членування тексту оригіналу, вибір одиниць перекладу, а також вибір перекладацьких прийомів, за допомогою яких вихідний текст безпосередньо перетворюється у переклад.

Вибір серед основних прийомів лексико-семантичних трансформацій складає одну з основних професійних навичок перекладача. Велику роль при цьому відіграє робота зі словником. Певне значення мають і фонові знання перекладача, задіяного у перекладі текстів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, оскільки вони надають можливість краще зрозуміти національно-забарвлену лексику оригіналу, віднайти правильні шляхи і способи відтворення її засобами мови перекладу. Тому для досягнення максимальної адекватності перекладу німецьких текстів перекладач повинен вміти користуватися різними «видами перекладу».

Існує безліч факторів, що зумовлюють лексико-семантичні трансформації: лексема може бути більш вживаною в одній мові, а в іншому мати більш вузьке значення; різниця в смисловому обсязі слів; відмінність в сполучуваності [7, с. 29]. Лексичні модифікації вимагають творчого підходу. Вирішальну роль при виборі того чи іншого слова грає макро- і мікроконтекст, тобто мовне оточення всього мовного твору і окремо взятого речення. З мовного простору реципієнт отримує додаткову інформацію.

Визначення невідповідностей мовних одиниць починається з порівняння словникових значень лексем з їх семантичною реалізацією в конкретному контексті. У результаті виявляється, що вихідне слово не має однозначного значення в перекладі. У такому випадку перекладач вдається до лексико-семантичних трансформацій. Я. Й. Рецкер створив класифікацію лексичних трансформацій [12, с.132]: диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація втрат в процесі перекладу.

Конкретизація – це заміна слова або словосполучення з більш широким значенням словом або словосполученням з більш вузьким значенням [1, с.211]. Отже, конкретизація (або звуження), як зазначає Л.Л. Нелюбін, це – заміна родового поняття видовим [5, с.85].

Конкретизація підрозділяється на два підвиди – мовну і контекстуальну. Контекстуальна конкретизація залежить від конкретного тексту і застосовується перекладачем із стилістичних і екстралінгвістичних міркувань. Мовна конкретизація

відбувається з причин наявності у словниковому складі німецької мови слів з більш широким смисловим значенням.

При мовній конкретизації заміна широкого поняття може здійснюватися у зв'язку з наступними причинами:

- різницею лексичної структури слів двох мов (при перекладі слів: *das Ackerland* – рілля, *die Unkrautbekämpfung* – боротьба з бур'янами, *die Düngung* – внесення добрив);
- відсутністю лексичної одиниці, що має настільки ж широке значення, що і передана одиниця (при перекладі дієслів, таких як «*machen*», «*kommen*», «*lassen*» тощо).

Контекстуальна конкретизація зумовлена специфікою тексту і застосовується перекладачем не тільки із стилістичних міркувань, наприклад, щоб уникати повторень, а й для досягнення більшої точності, наочності. Наприклад:

Das Ackerland ist der Teil des landwirtschaftlich genutzten Bodens. Es unterliegt systematischer Bodenbearbeitung.

Рілля є частиною землі сільськогосподарського призначення. Вона підлягає систематичному обробітку ґрунту.

Перекладач переклав слово «*Bodenbearbeitung*» як «*обробіток ґрунту*», щоб досягти більш точної передачі змісту, пов'язаного із відповідною технологічною операцією.

Розбіжність в стилістичних характеристиках слів також може зумовлювати використання трансформацій. Наприклад, для німецьких аграрних текстів характерне вживання абстрактної лексики. При перекладі на українську мову ці елементи необхідно конкретизувати:

Durch das Striegeln finden die Pflegearbeiten nicht nur zwischen Pflanzenreihen, sondern auch innerhalb der Reihen statt.

При обробці сімчастою бороною здійснюється післяпосівний обробіток ґрунту не тільки між рядами рослин, але й у цих рядах.

Конкретизація і генералізація є протилежними явищами. Головна причина необхідності їх вживання – відмінність у смисловому обсязі німецьких і українських лексем. Ці перекладацькі прийоми зустрічаються найчастіше і дозволяють розширити або звузити мовне явище. Звуження значення вихідної лексеми застосовується для перетворення мовної одиниці таким чином, щоб вона стала зрозумілою носію перекладеної мови.

Застосовуючи прийом смислового розвитку, перекладач керується, в першу чергу, контекстуальним значенням слова і його логічними зв'язками в реченні. Всі частини мови діляться умовно на предмети, процеси і ознаки. Ці види часто замінюються при перекладі. У німецькій мові номіналізація набагато більш вживана в порівнянні з українською мовою. Таким чином, для збереження варіанта та стилістичної норми, при перекладі на українську предмет часто замінюється процесом, ознакою.

Die Nährstofflieferung eines Bodens vollzieht sich über die Freisetzung von Nährstoffen aus anorganischen Verbindungen (d.h. durch Verwitterung) und über die Mineralisierung organischer Stoffe.

Постачання поживних речовин в ґрунт відбувається при вивільненні поживних речовин з неорганічних сполук (тобто через вивітрювання) і мінералізації органічних речовин.

Перекладач здійснив заміну на процес при перекладі вищенаведеного речення (die Freisetzung).

Таким чином, на основі розглянутих прикладів лексичних перекладацьких трансформацій можна зробити висновки про те, що лексико-семантичні трансформації засновані на різниці лексичних структур мов. Передача слів і словосполучень іншою мовою зумовлює головну мету перекладу – передати адекватний варіант повідомлення. Чіткого розмежування трансформацій на граматичні, лексичні та синтаксичні не існує, оскільки в мові зустрічається багато явищ, які перетинаються. Причини, що викликають перекладацькі заміни, узагальнюються таким чином: у вихідній мові слово може мати ширше значення, ніж в перекладацькій мові; різниця в смисловому обсязі слова проявляється у лексико-семантичних варіантах; різна синтаксична і семантична сполучуваність слів.

Перекладацькі трансформації є основним засобом здійснення перекладу текстів аграрного спрямування у зовнішньоекономічній діяльності. Лексичні та граматичні перетворення переслідують головну для перекладу мету – зберегти незмінним зміст повідомлення тексту, не порушуючи при цьому стилістичні норми мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (теория и практика перевода) / Л.С. Бархударов. – М.: Изд. Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Комісаров В. Н. Теорія перекладу / В. Н. Комісаров. – М. : Виш. шк., 1990. – 80 с.
3. Левицкая Т. Р. Проблемы перевода / Т. Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М.: Международные отношения, 1976. – 205 с.
4. Мамедов А.Н. Лексико-грамматические трансформации при переводе текстов общественно-политической тематики (на материале немецкого языка) / А.Н. Мамедов. – М.: Изд. «Прометей», 2012. – 68 с.
5. Нелюбин Л.Л. Введение в технику перевода / Л.Л. Нелюбин. – М.: Флинта, 2009. – 216 с.
6. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я.И. Рецкер / Дополнения и комментарии Д.И. Ермоловича. – М.: Изд. «Р. Валент», 2007. – 244 с.
7. Роганова З.Е. Пособие по переводу с немецкого на русский язык / З.Е. Роганова. – М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1961. – 306 с.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): для институтов и факультетов иностр. языков / А.В. Федоров. – СПб.: Фил. фак-т СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.

REFERENCES

- 1.Barkhudarov L.S. Yazyk i perevod (teoriya i praktika perevoda) / L.S. Barkhudarov. – M.: Izd. Mezhdunarodnye otnosheniya, 1975. – 240 s.
2. Komisarov V. N. Teoriya perekladu / V. N. Komisarov. – M. : Vishh. shk., 1990. – 80 s.
- 3.Levitskaya T. R. Problemy perevoda / T. R. Levitskaya, A.M. Fiterman. – M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1976. – 205 s.

4.Mamedov A.N. Leksiko-grammaticheskie transformatsii pri perevode tekstov obshhestvenno-politicheskoy tematiki (na materiale nemetskogo yazyka) / A.N. Mamedov. – M.: Izd. «Prometej», 2012. – 68 s.

5.Nelyubin L.L. Vvedenie v tekhniku perevoda / L.L. Nelyubin. – M.: Flinta, 2009. – 216 s.

6.Retsker Y.I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika. Ocherki lingvisticheskoy teorii perevoda / Y.I. Retsker / Dopolneniya i kommentarii D.I. Ermolovicha. – M.: Izd. «R. Valent», 2007. – 244 s.

7.Roganova Z.E. Posobie po perevodu s nemetskogo na russkij yazyk / Z.E. Roganova. – M.: Izdatel'stvo literatury na inostrannykh yazykakh, 1961. – 306 s.

8.Fedorov A.V. Osnovy obshhej teorii perevoda (lingvisticheskie problemy): dlya institutov i fakul'tetov inostr. yazykov / A.V. Fedorov. – SPb.: Fil. fak-t SPbGU; M.: OOO «Izdatel'skij Dom «FILOLOGIYA TRI», 2002. – 416 s.

LEXICAL SUBSTITUTIONS IN TRANSLATION OF TEXTS OF THE AGRICULTURAL AREA IN THE FIELD OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Amelina Svitlana Mykolayivna, Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv),

Kashperska Valeria Oleksandrivna, graduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv))

The analysis of specific lexical substitutions in the texts of agricultural area in the field of foreign economic activity is highlighted. Peculiarities of the mentioned texts and importance of lexical transformations are described. The relevance of this study is the need to give a complete interpretation of the concept of transformation, to emphasize its main types, consider the causes of transformation and analyze the use of translation transformations researching how they are implemented in fiction texts.

The research is to study the functioning of transformations in the translation, analysis of specific means of expression and use of lexical transformations in translation. Lexical substitutions in translation are the ultimate realization of translation. They are aimed at keeping a text message content without violating the stylistic norms of a language. There are grammatical, lexical and syntactic transformations which may overlap.

Keywords: *lexical substitutions, foreign economic activity, translation, transformations, agricultural vocabulary.*